

הרב משה גינצלר

ירושלים

ביאור התוספת "אני הוי"ה" לציווי התורה

תמצית: בתורה ובספר ויקרא בפרט, מופיע פעמים רבות 'אני הוי"ה'. מתוך עיון במופעי הביטוי בסיפורי התורה, ינסה מאמר זה להציע ביאור אחיד לשאלות מדוע נכתב הביטוי לצד מצוות מסוימות ומדוע הוא נעדר באחרות, מה כוונתו של הביטוי ומדוע הוא רווח בעיקר בספר ויקרא.

צמד-המילים "אני הוי"ה" הן ביטוי שכיח ביותר במקרא. בתורה נכתב הביטוי רבות לצד מצוות מסוימות, או לצד מקבץ מצוות; ברוב מובהק של הפעמים מצוייה תופעה זו בספר ויקרא. והעניין צריך ביאור: מה כוונת התורה לבטא בתוספת "אני הוי"ה"? לצד אלו מצוות היא מופיעה, ומדוע דווקא לצידן ולא באחרות?

במפרשים ביארו לפעמים בכל מקום לפי עניינו, למשל ברש"י עה"פ "אני ה' אלהיכם וְהִתְקַדְּשֶׁתָּם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשׁ אֲנִי" (ויקרא י"א מ"ד): "אני ה' אלהיכם, כשם שאני קדוש שאני אלהיכם, כך והתקדשתם, קדשו עצמיכם למטה"; אולם ביאור זה לא יכלכל את כל מופעי הביטוי בצורה אחידה.

רש"י, רבן של ישראל, היה מן היחידים שהתעכב לפרש ביטוי זה לפרטיו, ובמופעו הראשון של הביטוי בתורה (שמות ו' ב'-ט') כתב:

"אני ה'. נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני, ולא לחנם שלחתיך, כי אם לקיים דברי לאבות הראשונים. ובלשון הזה מצינו שהוא נדרש בכמה מקומות: 'אני ה' – נאמן ליפרע, כשהוא אמור אצל עונש, כגון 'וחללת את שם אלהיך אני ה'', וכשהוא אמור אצל קיום מצוה, כגון 'ושמרתם מצותי ועשיתם אתם אני ה' – נאמן ליתן שכר. ...

"קרוב לענין זה שמעתי בפרשה זו מרבי ברוך בר' אליעזר, והביא לי ראייה ממקרא זה, 'פפעם הזאת אודיעם את קדי וְאֵת גְּבוּרָתִי וְיָדְעוּ כִּי שְׁמִי ה'" (ירמיהו ט"ז כ"א), למדנו כשהקב"ה מאמן את דבריו, אפ"ל לפורענות – מודיע ששמו ה', וכ"ש האמנה לטובה"¹.

¹ וממשיך שם רש"י ומביא כי "רבותינו דרשוהו [בגמ'] לענין של מעלה... ואין המדרש מתיישב אחר המקרא מפני כמה דברים, אחת... ועוד... לכך אני אומר: יתיישב המקרא על פשוטו דבר דבור על אופניו, והדרשה תדרש, שנאמר 'הלא כה דברי כאש נאם ה' וכפטיש יפוצץ סלע', מתחלק לכמה ניצוצות".

רש"י, בעקבות המדרשים, מקפיד לפרש בדרך כלל ביטוי זה בצורה אחידה, "אני הוי"ה" הנאמן להיפרע או ליתן שכר (עי' במדבר ט"ו מ"א ועוד), וכפי שייסד כאן. וכן מובא בשאר המדרשים, ואף בלקח טוב (שמות כ"ט מ"ו) הצועד בעקבותיהם. מפרשים אחרים ביארו את הביטוי בצורות שונות, למשל כראב"ע שפירש (ויקרא י"ח ב'): "וטעם 'אני ה' אלהיכם' – על זה התנאי אהיה אלהיכם"². אולם ראב"ע, רש"י, לקח טוב ושאר המפרשים בצורה זו סתמו ולא פירשו בכך מדוע לפי"ז נכתב הביטוי לצד מצוות מסויימות דווקא ומפני מה הוא נעדר באחרות.

ביאור יסודי חדש לניב זה כתב הגרד"צ הופמן (שמות ו' ב'), וביאר כי 'אני הוי"ה' משמעו: "ה' הוא אביהם האוהב של האנשים, המקיים את הבטחתו לטובה, הבוחר בישראל להיות עמו וחפץ לקיים עמם יחסים קרובים במיוחד, להיות לו לאלהים" ולתת לו תורה ומשפט ונחלה. ומשום כך נאמר "וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה', וְאָרָא אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וְשְׁמִי ה' לֹא נִוְדַעְתִּי לָהֶם", לפי ש"יחסים כאלה לא היו בין ה' ובין האבות. עדיין לא בחר בהם לעם, עדיין לא נתן להם את החוקים ואת המשפטים המיוחדים, ויתרה מזאת, עדיין אף לא נתן להם קרקע משלהם, ארץ אשר בה יכולות להתפתח יראתו ועבודתו". כל זאת נתן רק לבניהם, וזהו שנאמר שרק להם נודע ב'אני הוי"ה'; ולכן נמשך מדיבור זה "וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סְבֻלַּת מִצְרַיִם" וגו' (שם ו' ו')³.

במקום אחר כתב הגרד"צ דברים דומים אך בגוון שונה מעט (ויקרא י"ח א'):

"אני ה' וגו'. ה' מכריז על עצמו כביכול כמושל, כדי לעורר תשומת-לב על חשיבותם של החוקים הבאים... אני ה' – האב המרחם על כל בני האדם, חלק להם את כל החוקים הדרושים לחיים אמיתיים ולאפשר נצחי, ומי כפוי-טובה במידה כזו ויזלזל במצוות אלו; אך הביטוי 'אני ה' רומז גם... [כי] שמר ה', האב הנאמן של בני האדם, עוד שכר טוב לצדיקים".

הביאור שיוצע להלן יהיה קרוב לדברי הגרד"צ, אולם ייעשה ניסיון לבאר לפיו גם מדוע מופיע 'אני הוי"ה' במצוות מסויימות ואינו מופיע באחרות, שאלה שלדעת הגרד"צ פתרונה הוא כללי מאוד: "נוסחה זו... יש לראות בה משום פתיחה חגיגית או סיום מאשר של נאום או של קבוצת מצוות" (שמות ו' שם, הע' 7).

כדי לבאר את הביטוי, ננסה לפתוח לו פתח דווקא מהמקומות בהם מוצאים אנו אותו שלא לצד מצוות מסויימות, אלא בתוך סיפור או אמרה.

² יוער כי ביאור זה אינו מסביר היטב את המקומות בהם נכתב 'אני הוי"ה' בלא תיבת 'אלהיכם'.

³ והוסיף הגרד"צ כי מכיוון ש"עוד התגלויות רבות של ה' אל משה פותחות במלים אלה או מסתיימות כך", הרי ש"כבר בעובדה זו מופרכת הדעה שכאן נאמר שם זה לראשונה [-וה' מגלה לו כאן את שם הוי"ה]; אין זה יכול להיות תוכנו של היגד זה כאן, כשם שאין זה יכול להיות תוכנו בחתימה או בכל התגלות אחרת. אדרבה, היגד זה מניח כמובנת הן את ידיעתו השלמה של שם ה' הן את ידיעת משמעותו".

עיון בתנ"ך מראה כי הביטוי "אני הוי"ה" מופיע פעמים רבות, שלא לצד מצוות, כשהוא מורה על מלכות ה'. מלכות זו מחולקת לשני נושאים עיקריים:

1. מלכות ה' הכללית בעולם:

'אני הוי"ה' כביטוי למלכות ה' מופיע פעמים רבות בספרי הנביאים, ותקצר היריעה מלפורטן (כדוגמא יעוי' בספר יחזקאל בו מופיעה ל' זו ברציפות בהוראה זו). היא נקשרת לכך שה' הכל-יכול הוא מלך העולם ובוראו, ומופיע בעולם כדי לנהלו כרצונו. כיוון שמלכות בתנ"ך מאופיינת תמיד בעשיית צדקה ומשפט (עי' ש"ב ח' ט"ו, מ"א י' ט', ישעיהו ט' ו', ירמיהו כ"א י"ב, כ"ב א'-ט"ז, כ"ג ה', ל"ג ט"ו, יחזקאל מ"ה ט', תהלים ע"ב א'-ג', ועוד), הרי שגם מלכות ה' אינה יוצאת מכלל זה, ואף לגביה מסמל לעיתים 'אני הוי"ה' את עשיית החסד, המשפט והצדקה של מלך מלכי המלכים. כך למשל "פִּי אֲנִי ה' עֹשֶׂה חֶסֶד מִשְׁפָּט וְצִדְקָה בְּאָרֶץ, פִּי בְּאֵלֶּה חִפְצֹתַי נְאֻם ה'" (ירמיהו ט' כ"ג), "פִּי אֲנִי ה' אֶהֱבֶה מִשְׁפָּט שְׂנֵא גֹזַל בְּעוֹלָה" (ישעיהו ס"א ח'), וע"ע ירמיהו י"ז י' ועוד⁴.

2. מלכות ה' המיוחדת עלינו, כלומר הקשר שלנו עם הקב"ה:

'אני הוי"ה' מתאר פעמים רבות את העובדה שה' הוא מלכנו, אוהב אותנו וזכרנו עמנו ברית (שימוש זה בולט במיוחד בחלקו השני של ספר ישעיהו, ובפרט בפרקים מ"א-מ"ה), ותוצאות הברית היו: יציאת מצרים, הנחלת ארץ-ישראל, הבחירה בירושלים, ובאופן כללי ההשגחה הפרטית והשראת השכינה על עם ישראל. בולטים בהוראת תוצאות הברית שני הפסוקים בתורה:

"אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם... לֹא מְאַסְתִּים וְלֹא גְעַלְתִּים לְכָלְתֶּם לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתְּם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם, וְזָכַרְתִּי לְהֶם בְּרִית רֵאשִׁימִים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אִתְּם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְעֵינַי הַגּוֹיִם לְהִיטֵל לְהֶם לְאֱלֹהִים אֲנִי ה'" (ויקרא כ"ו י"ג-מ"ה).

"אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיטֵל לְכֶם לְאֱלֹהִים אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" (במדבר ט"ו מ"א).

ואכן ניתן למצוא כי לגבי כל תוצאות ברית ה' עם עמו מוזכר הביטוי "אני הוי"ה". לשון זו היא מילת-המפתח המרכזית בדברי ה' בכל מסכת יציאת מצרים, וזאת להאמור כאן משתי סיבות: ראשית, ביציאת מצרים התערב ה' לראשונה בעולם באופן גלוי כדי להטותו לרצונו, ובכך היה בה ביטוי חזק להיות ה' מלך העולם המופיע בו כדי לנהלו כרצונו. שנית, יציאת מצרים היוותה את יסוד הברית בין ה' לעמו. ולפיכך נאמר כבר בפתיחת שליחותו של משה אל פרעה (שמות ו' ב'-כ"ט):

"וַיִּדְבֹר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו: אֲנִי ה'. וְאַרְאֵ אֶל אֲבִרְהֶם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שְׂדֵי, וְשָׁמִי ה' לֹא נוֹדַעְתִּי לְהֶם. וְגַם הִקְמַתִּי אֶת בְּרִיתִי אִתְּם לְתַת לְהֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן אֶת אֶרֶץ

⁴ אולי מעניין זה גם דברי ה': "אני ה' דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת הנועדים עלי, בסדך הזה יתמו ושם יקתו" (במדבר י"ד ל"ה), כחלק מעשיית המשפט בחוסאים.

מגריהם אשר גרו בה. וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבדים אתם, ואזכר את בריתי. לכן אמר לבני ישראל: אני ה', והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים והצלתי אתכם מעבדתם, וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדלים. ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלהים, וידעתם כי אני ה' אלהיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים. והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אתה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי אתה לכם מורשה, אני ה'. ... וידבר ה' אל משה לאמר: אני ה', דבר אל פרעה מלך מצרים את כל אשר אני דבר אליך".

מוטיב זה שנוי גם בהמשך הפרשיות; למשל, במרכזן של עשר המכות שהפליא ה' במצרים מאיים ה' על פרעה: "כי אם אינך משלח את עמי הנני משליח בך ובעבדיך ובעמך ובבתיך את הערב, ומלאו בתי מצרים את הערב וגם האדמה אשר הם עליה. והפליתי ביום ההוא את ארץ גשן אשר עמי עמד עליה לבלתי היות שם ערב, למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ" (שם ח' י"ח).

אף לגבי הבטחת ירושת ארץ-ישראל מופיע הביטוי רבות במסגרת נושא זה, החל מהקטע בשמות ו' המובא לעיל בו מודגש עניין ירושת א"י, וכך במקומות רבים (עי' למשל שופטים ו' ט'-י: "ואצל אתכם מיד מצרים ומיד כל לחציכם ואגרש אותם מפניכם ואתנה לכם את ארצם, ואמרה לכם אני ה' אלהיכם לא תיראו את אלהי האמרי אשר אתם יושבים בארצם").

כך גם לגבי השראת השכינה עלינו, למשל "אני ה' שכן בתוך בני ישראל" (במדבר ל"ה ל"ד), ובייחוד במשכן, שעם בנייתו נאמר: "ושכנתי בתוך בני ישראל והייתי להם לאלהים, וידעו כי אני ה' אלהיהם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם אני ה' אלהיהם" (שמות כ"ט מ"ה-מ"ו), ועוד. משנבנה בית עולמים יוחד הביטוי על השראת שכינתו ית' בציון, כדברי יואל "וידעתם כי אני ה' אלהיכם שכן בציון הר קדשי" (יואל ד' ט"ז-י"ז).

וכמובן שאב לכולם הוא ראשן של עשר הדברות, "אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים", אני ה' מלך העולם אשר כרתי בריתי איתך בהוציאי אותך מבית עבדים.

ייתכן שכבר רשב"י ביאר בצורה זו את הביטוי 'אני הוי"ה'. שכן מצינו בתו"כ (ויקרא י"ח א'):

"וידבר ה' אל משה לאמר, דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם אני ה' אלהיכם. אני הוא שאמרתי והיה העולם, אני דיין, אני מלא רחמים, אני דיין להיפרע ונאמן לשלם שכר; אני הוא שפרעתי מדור המבול ומאנשי סדום ומן המצריים ועתיד להפרע מכם אם תעשו כמעשיהם.

"וידבר ה' אל משה לאמר, דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם אני ה' אלהיכם. רשב"י אומר, הוא שנאמר להלן 'אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים': אני הוא שקבלתם מלכותי עליכם במצרים".

ומשם מביא רש"י (ויקרא י"ח ב') דברים אלו:

"אני ה' אלהיכם. אני הוא שאמרתי בסיני 'אנכי ה' אלהיך' וקבלתם עליכם מלכותי, מעתה קיבלו גזירותי. רבי אומר: גלוי וידוע לפניו שסופן לנתק בעריות בימי עזרא, לפיכך בא עליהם בגזירה: 'אני ה' אלהיכם' – דעו מי גוזר עליכם, דיין ליפרע ונאמן לשלם שכר!"

ההסבר הראשון בתו"כ (הוא ההסבר המובא אחרון ברש"י, בשם רבי) הוא ביאורו השגור של רש"י ל'אני הוי"ה', ואילו הסברו של רשב"י בתו"כ (ההסבר הראשון ברש"י) דומה לדברינו, ש'אני הוי"ה' מסמל תמיד את מלכות ה' ובפרט את מלכותו עלינו. כל מי שיפתח את ספר יחזקאל בכל מקום שהוא (להוציא פרקי המקדש שבסופו) יראה לפניו את דברי רשב"י עומדים ברורים ומפורשים.

אולי לאור הסבר זה ניתן לבאר כן גם בדברי הגמ' (ר"ה לב., וע"ע ספרי במדבר י' י' ורש"י שם):

"מנין שאומרים מלכיות? תניא, רבי אומר: '[לעני ולגר תעזוב אותם], **אני ה' אלהיכם**, ובחדש השביעי' – זו מלכות [שצריכה להיאמר לצד התרועה שבחודש השביעי]. רבי יוסי בר יהודה אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר 'והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם', שאין תלמוד לומר '**אני ה' אלהיכם**', ומה תלמוד לומר '**אני ה' אלהיכם**' – זה בנה אב, לכל מקום שנאמר בו זכרונות יהיו מלכיות עמהן".

ופירש"י שם: "אני ה' אלהיכם. הוא לשון 'אני אדון לכם':", וביאור הדברים הוא שבביטוי "אני ה' אלוקיכם" יש תמיד משמעות של מלכות. בדברי הגמ' הללו מובא פסוק של עזרה לעני ופסוק של חצוצרות הזיכרון (קבוצה שלישית וראשונה מן הקבוצות שלהלן, בהתאמה), ובשניהם עולה מדברי הגמ' כי המשפט "אני הוי"ה" מבטא מלכות; ועל כן ודאי שהפשט כדלעיל, שכל מופעי הביטוי באגדה ובנבואה משוייכים למלכות, ואף נגזרותיהן ההלכתיות, המצוות שלצידן מופיע ביטוי זה, משוייכות סוף כל סוף למלכות ה' – אם למלכות הכללית (כמו העזרה לעני) ואם למלכות הפרטית (כחצוצרות הזיכרון).

לפי ביאור זה, נוכל אולי למיין את המצוות השונות שבהן מופיע המשפט "אני הוי"ה" ולהבין מדוע נאמר בהן ביטוי זה. נחלק את המצוות לכמה קבוצות, שכולן היבטים שונים של מלכות ה' עלינו:

- **קבוצה הראשונה** מאספת מצוות המסמלות את ברית ה' עמנו, וייחוד מלכותו הפרטית עלינו; והן שלוש מצוות הברית (שבת, משכן וע"ז), איסור חילול ה', עשית חצוצרות התרועה וציווי ההתרחקות מן הגויים המזהיר מפני בגידה במלכנו וגואלנו.
- **קבוצה השנייה** באות מצוות שנחקקו במיוחד כ'זכר ליציאת מצרים' או כתזכורת לנתינת הארץ לנו מידי ה', ועניינן שנזכור ע"י פעולות שונות את תוצאות מלכות ה' עלינו.

- **הקבוצה השלישית** מוכתרת בתורה בכותרת "קדשים תהיו פי קדוש אני ה' אלהיכם": מלככם אני, ועל עבדיי להידמות לי ולהיות קדושים ומרוממים. נראה שמוטיב זה הובא לביטוי מעשי בפרשה בציוויים מוסריים, המבדילים אותנו מן העבדים לתאוותיהם ומשייכים אותנו למלכות ה' המושתתת על החסד והצדקה.

- **בקבוצה הרביעית** מצויות מצוות מיוחדות שהן חלוקת כבוד לבאי-כוחו ומשרתיו של מלכנו ה', הלוא הם בני שבט לוי, המשמשים כמקשרים כביכול בינינו לבין השי"ת. מלכות ה' מתגלית ביותר דרכם, ולכן מצד מלכותו עלינו נוהגים בהם ציוויים מיוחדים. לכן כוללת קבוצה זו מצוות שנאמרו לכהנים וללוויים (ולבכורות), או לישראל כלפי הכהנים והלוויים.

להלן יובאו כל המצוות בתורה לצידן מופיע הביטוי "אני הוי"ה", בחלוקה לארבע קבוצות אלו. מובן מאליו כי חלוקה זו תאיר לנו גם זוויות חדשות וצדדים וטעמים נוספים במצוות רבות.

קבוצה ראשונה – מצוות המסמלות את ברית ה' עמנו, וייחוד מלכותו הפרטית עלינו (הרחבה בסוף הרשימה):

- משכן: "וידעו פי אני ה' אלהיהם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם אני ה' אלהיהם:" (שמות כט מו)

- שבת: "ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אך את שבתתי תשמרו פי אות הוא ביני וביניכם לדרתיכם לדעת פי אני ה' מקדשכם:" (שמות לא יג)

"איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתי תשמרו אני ה' אלהיכם." (ויקרא יט ג)

- שבת ומשכן יחד: "את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה'." (ויקרא יט ל)

"את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה'." (ויקרא כו ב)

- חילול ה': "ומזרעך לא תתן להעביר למלך ולא תחלל את שם אלהיך אני ה'" (ויקרא יח כא)

"ושמרתם מצותי ועשיתם אתם אני ה'. ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדשכם, המוציא אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני ה'." (ויקרא כב לא-לג. מופיע כסיומת לפר' קרבנות)

- התרחקות ממעשי הגויים ולהיות קדושים ונבדלים מהם [ובתוכו עניין עריות, ע"ז (ומולך), מאכלות אסורות, כישוף וכדו']: "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלהיכם. כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו ובחקתייהם לא תלכו. את משפטי תעשו ואת חקתי תשמרו

לְלַכַּת בָּהֶם אָנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חֻקֹּתַי וְאֶת מִשְׁפָּטַי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אִתְּם הָאָדָם וְחִי בָהֶם אָנִי ה'. אִישׁ אִישׁ אֵל כָּל שָׂאֵר בְּשָׂאֵר לֹא תִקְרְבוּ לְגִלּוֹת עֲרֻה, אָנִי ה'" (ויקרא יח ב-ו)

"וּמִזְרַעְךָ לֹא תִתֵּן לְהַעֲבִיר לַמֶּלֶךְ וְלֹא תַחֲלַל אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אָנִי ה'" (ויקרא יח כא)

"וּשְׁמַרְתֶּם אֶת מִשְׁמַרְתֵּי לְבַלְתֵּי עֲשׂוֹת מַחֲקוֹת הַתּוֹעֵבֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לְפָנֶיכֶם וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם אָנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם." (ויקרא יח ל)

"קְדָשִׁים תִּהְיוּ כִּי קְדוֹשׁ אָנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם." (ויקרא יט ב)

"לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם לֹא תִנְחָשׁוּ וְלֹא תַעֲוֹנְנוּ, לֹא תִקְפוּ פֶּאת רֵאשֵׁיכֶם וְלֹא תִשְׁחִית אֶת פְּאֵת זִקְנֶךָ, וְשָׂרֵט לִנְפֹשׁ לֹא תִתְּנוּ בְּבִשְׂרֵכֶם וּכְתַבַּת קַעֲקַע לֹא תִתְּנוּ בְּכֶם אָנִי ה'" (ויקרא יט כו-כח)

"אֵל תִּפְּנוּ אֶל הָאֵבֶת וְאֶל הַיְדֻעָנִים אֵל תִּבְקָשׁוּ לְטִמְאָה בָהֶם אָנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם." (ויקרא יט לא)

[לאחר ציוויים דומים נוספים] "וְהִתְקַדְּשִׁתֶם וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים כִּי אָנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם, וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חֻקֹּתַי וְעֲשִׂיתֶם אִתְּם אָנִי ה' מְקֻדְּשֵׁיכֶם." (ויקרא כ ז-ח)

"וְלֹא תִלְכוּ בְּחֻקֵּי הַגּוֹי אֲשֶׁר אָנִי מְשַׁלַּח מִפְּנֵיכֶם, ... וְאָמַר לְכֶם אִתְּם תִּירְשׁוּ אֶת אֲדָמְתֶם וְאָנִי אֲתַנְּנָה לְכֶם לְרִשְׁתָּהּ אֲתָהּ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ אָנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הִבְדַּלְתִּי אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים. ... וְהִיִּיתֶם לִי קְדָשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אָנִי ה' וְאֲבָדַל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי." (ויקרא כ כג-כו)

• עבודה זרה בפרטות: "אֵל תִּפְּנוּ אֶל הָאֱלִילִים וְאֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשׂוּ לְכֶם אָנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם." (ויקרא יט ד)

"לֹא תַעֲשׂוּ לְכֶם אֱלִילִים... כִּי אָנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם." (ויקרא כו א)

• מאכלות אסורות בפרטות: "אֵל תִּשְׁקָצוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל הַשְּׂרֵץ הַשְּׂרֵץ וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם וְנִטְמַתֶּם בָּם, כִּי אָנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדְּשִׁתֶם וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אָנִי וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל הַשְּׂרֵץ הָרֹמֵשׁ עַל הָאָרֶץ. כִּי אָנִי ה' הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לְכֶם לֵאלֹהִים וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אָנִי." (ויקרא יא מג-מה)

• נותר: "בְּיוֹם הַהוּא יֵאָכַל לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר אָנִי ה'" (ויקרא כב ל)

• חצוצרות לזיכרון לפני ה': "עֲשֵׂה לְךָ שְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת כֶּסֶף, ... וְהָיוּ לְךָ לְמִקְרָא הָעֵדָה וּלְמִסְעֵי אֶת הַמַּחֲנוֹת... וְכִי תִבְאוּ מִלְחָמָה בְּאֶרְצְכֶם עַל הַצָּר הַצָּר אֶתְכֶם וְהִרְעַתֶּם בְּחֲצוֹצְרוֹת, וְנִזְפַּרְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאִיְבֵיכֶם. וּבְיוֹם שְׂמִחַתְכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרֵאשֵׁי חֻדְשֵׁיכֶם, וְתִקְעֶתֶם בְּחֲצוֹצְרוֹת עַל עַלְתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם, וְהָיוּ לְכֶם לְזִכְרוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אָנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם." (במדבר י י)

קבוצה שנייה – מצוות שתכליתן 'זכר ליציאת מצרים' או שבאות להזכיר לנו שה' נתן לנו את א"י [ועניינן שנזכור ע"י פעולות שונות את תוצאות מלכות ה' עלינו]:

- ערלה: "וכי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו... ובשנה הרביעת יהיה כל פרי קדש הלולים לה'... אני ה' אלהיכם" (ויקרא יט כג-כה)
- חג הסוכות כזכר ליצי"מ: "כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים אני ה' אלהיכם" (ויקרא כג מג)

קבוצה שלישית – המצוות המוסריות שבין אדם לחברו.

- מתנות עניים: "וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם אני ה' אלהיכם." (ויקרא יט ז)
 "ובקצרכם את קציר ארצכם... לעני ולגר תעזב אתם אני ה' אלהיכם." (ויקרא כג כב)
- שבועת שקר: "ולא תשבועו בשמי לשקר וחללת את שם אלהיך אני ה'." (ויקרא יט יב)
- גזל, קללת הזולת והכשלתו: "לא תעשק את רעהו ולא תגזל לא תלין פעלת שכיר אתה עד בקר, לא תקלל חרש ולפני עור לא תתן מכשל ויראת מאלהיך אני ה'." (ויקרא יט יג-יד)
- רכילות ואזהרה מאדישות כלפי הזולת: "לא תלך רכיל בעמיה לא תעמד על דם רעהו אני ה'." (ויקרא יט טז)
- שנאת ישראל: "לא תשנא את אחיה בלבבך הוכם תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא, לא תקם ולא תטר את בני עמך ואהבת לרעהו כמוך אני ה'." (ויקרא יט יז-יח)
- כבוד החכמים והידור זקן: "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלהיך אני ה'." (ויקרא יט לב)
- כיבוד אב ואם: "איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתי תשמרו אני ה' אלהיכם." (ויקרא יט ג)
- אהבת הגר: "...כאזרח מכם יהיה לכם הגר הגר אתכם ואהבת לו כמוך, כי גרים הייתם בארץ מצרים אני ה' אלהיכם." (ויקרא יט לד)
 "משפט אחד יהיה לכם כגר כאזרח יהיה כי אני ה' אלהיכם." (ויקרא כד כב)
- רמאות וזיוף: "מאזני צדק אבני צדק איפת צדק והין צדק יהיה לכם אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים." (ויקרא יט לו)
 "ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלהיך כי אני ה' אלהיכם." (ויקרא כה יז)

- ריבית: "את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלה, אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים לתת לכם את ארץ פנען להיות לכם לאלהים." (ויקרא כה לז-לח)
- רדיית עבד בפרך: "לא ירדנו בפרך, ... ויצא בשנת היבל הוא ובניו עמו, כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים אני ה' אלהיכם." (ויקרא כה נג-נה)
- סיומת לכל המצוות שבין אדם לחבירו: "ושמרתם את כל חקתי ואת כל משפטי ועשיתם אתם אני ה'." (ויקרא יט לז)

קבוצה רביעית – מצוות שנאמרו לכהנים וללוויים (ולבכורות), או לישראל כלפי הכהנים והלוויים:

- קדושת כהן: "וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב קדש יהיה לך כי קדוש אני ה' מקדשכם." (ויקרא כא ח)
- אזהרות לכהנים: "ולא יחלל את מקדש אלהיו כי נזר שמן משחת אלהיו עליו אני ה' ... ולא יחלל זרעו בעמיו כי אני ה' מקדשו... ולא יחלל את מקדשי כי אני ה' מקדשם." (ויקרא כא יב-כג)
- "ולא יחללו את שם קדשי אשר הם מקדשים לי אני ה', אמר אלהם לדורתיכם כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לה' וטמאתו עליו ונכרתה הנפש ההוא מלפני אני ה'... נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה אני ה'. ושמרו את משמרתי ולא ישאו עליו חטא ומתו בו כי יחללהו אני ה' מקדשם... ולא יחללו את קדשי בני ישראל... כי אני ה' מקדשם." (ויקרא כב ב-טז)
- לקיחת הלוויים תחת הבכורות: "ואני הנה לקחתי את הלוויים מתוך בני ישראל תחת כל בכור... כי לי כל בכור, ביום הפתי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי לי כל בכור בישראל מאדם עד בהמה, לי יהיו אני ה'... ולקחת את הלוויים לי אני ה' תחת כל בכור בבני ישראל... קח את הלוויים תחת כל בכור בבני ישראל, ואת בהמת הלוויים תחת בהמתם והיו לי הלוויים אני ה'" (במדבר ג יב-מא)

משנידרש לעניין פרטי הקבוצה הראשונה המנוייה כאן, הרי שע"ז היא כמובן ליבת הברית עם מלכנו ה', שלא נמירנו באחר, וכמוה חילול ה', שלא נחלל את שמו הגדול; המשכן והשבת ניתנו לנו כאותות הברית, כפי שמפורש עליהם, והחצוצרות אף הן מטכסיסי המלוכה (ערש"י עליהן). ואילו התרחקות מן הגויים מוכרחת מתוקף קרבתנו לה', שהרי קירוב להם פירושו בהכרח קירבה לאלוהיהם ומנהגיהם; ועל-כן הוזהרנו פן נעשה כמעשיהם, ונחטא בעריות שהן "כמעשה ארץ מצרים... וכמעשה ארץ פנען", בעבודתם הזרה (ובפרט במולך), בכישוף וניחוש

ועיננו והקפת ראש וזקן ועשיית שרט וכתובת קעקע ושאר דרכי האמורי. אף מאכלות אסורות, לפי דרכנו, כלולות בחובת ההתרחקות מן הגויים. איסור 'נותר' דחוק מעט בקבוצה זו, ויש להסבירו לפי דברי רש"ר הירש שכתב עליו שעניינו הוא הריסון העצמי, המנוגד לקרבנות הגויים, ואף איסור זה בא להורותנו להתרחק מדרכי הגויים.

על כל פנים, להאמור מובן מדוע מרוכזות רוב ההופעות של 'אני הוי"ה' בספר ויקרא דווקא, ורק מעטות נמצאות בשמות ובמדבר; שהרי בספר תורת הכהנים נכללו כל ציוויי הכהנים, ולצידם ציוויי ממלכת הכהנים, המהווים את החטיבה הגדולה של המצוות שנועדו להרחיקנו ולקדשנו מן הגויים. ואילו בפרשת קדושים נכתבו כל המצוות המוסריות שבין אדם לחבירו, בשונה למשל מפרשת משפטים המסדירה דיני נזיקין וממונות שבין אדם לחבירו, ולא דיני מוסר; כך כוללת פר' קדושים את איסורי הלבנת פנים, שנאה ורכילות, ומצוות כגון אהבת ישראל, כבוד חכמים, מתנות עניים וכדו', בעוד שפרשת משפטים דנה בענייני ניהול, סדר ומשפט תקינים. חוק וארגון משותפים לכל הקהילות ולכל האומות, שהרי מבלעדם לא ניתן לכונן שום גוף קהילתי שיאריך ימים, ועל כן חוקי פר' משפטים אינם מבדילים אותנו במובהק מן העמים ומשייכים אותנו לה'. המצוות המוסריות של ספר ויקרא הן ההופכות אותנו ל"קדשים", ומשייכות אותנו למלכות ה' המושתתת על החסד והצדקה.